Elbukik-e a magyarság?

A hagyomány nem tart meg minket, ha elhagyjuk – mondja Andrásfalvy Bertalan (1931) Széchenyi-díjas néprajzkutató, a Századok Tanácsa Alapítvány elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja. A népi gazdálkodás és a népi kultúra avatott ismerőjével beszélgettünk a paraszti életforma múltjáról, megszűnéséről és a hagyományok mindent megtartó erejéről. Pataki Tamás interjúja a Petőfi Népe című napilapban.

–Írásaiban sokszor kárhoztatja az úgynevezett régi nagybirtokrendszert. Miért?

A 13. században alakult ki a nemesi nemzet, amely sokszor került szembe a királyi hatalommal – ez utóbbi inkább a népet védelmezte. A gazdaságban egyre inkább a földesurak érdeke érvényesült, ezért a földbirtokaikon olyan árut kezdtek termelni, amit jó pénzért el lehetett adni külföldön. A magyar parasztság gazdálkodása a szellemi és szociális szükségleteit is fedezte, mert ma már tudományos tény, hogy nem csak ételre, italra és ruhára van szükségünk hanem emberi kapcsolatokra és kultúrára is.

– Miben különbözött a paraszti gazdálkodás a földesúritól?

Arra törekedett, hogy sokoldalúan gazdálkodva elégítse ki minden szükségletét, tehát nemcsak a szántóföldet, hanem az árteret, az erdőt és a pagonyt is művelte. A földesúri gazdálkodás a mennyiségre koncentrált. Ma már nehéz ezt a formát rekonstruálni, mert megváltozott az a természeti környezet, amelyet a parasztság használt. A levéltárak peres irataiból, különféle hagyatékokból mégis kirajzolódik a környezetük és gazdálkodási formáik. Például tudjuk, hogy az Alföld csak a 13. században kezdődő marha-kivitel miatt kezdett legelővé változni. Azelőtt sűrűn lakott, apró falvakkal, halastavakkal és gyümölcsösökkel teli terület volt, amely minden szociá-lis szükségletet fedezett, és a nemzet is gyarapodott, mert rengeteg gyermek született ebben a ,,hátországban”.

– Mikor bomlott meg ez az egység?

A közösen művelt területeket, tehát az erdőt, az árteret és a réteket Mária Terézia idejében vették el a falvaktól az úrbéri rendelettel. Ezeket törvényesen kisajátították a földesurak, és ez nemsokára meg is látszott, hiszen az erdőművelést a 18. században mindenhol felváltotta a fakitermelés. De nem nyersanyagként vitték külföldre, hanem a rengeteg fát felemésztő végterméket, a hamuzsírt. Az angol üvegipart is nagyrészt a magyarországi hamuzsír tartotta el. Pedig a honfoglaló népesség azért gyarapodott ilyen sikeresen, mert sokoldalúan gazdálkodott.

– Hasonló okok miatt veszett el az erdélyi Mezőség is?

Bizonyára, hiszen ott is sokoldalúan gazdálkodtak, de a földesurak ebből nem tudtak meggazdagodni. Egy névtelen magyar polgár 1768-ban benyújtott egy panaszlevelet a bécsi kormányzatnak, arra figyelmeztetvén, hogy Erdélyben nagy a baj, hisz a magyar és német földesurak elkergetik birtokaikról a magyar és német jobbágyaikat, helyükre pedig románokat telepítenek be. A gyapjút drágán el lehetett adni, és a román pásztorok ezzel bőven szolgálhattak. A Mezőség erdős, halastavas, rétes tája, amely Erdély éléskamrája volt, egy kopár, suvadásos, nagy többségében románok lakta hellyé változott.

– Ez történt az Ormánsággal is?

Az Ormánság hazánk egyik legvirágzóbb része volt. A Jászság–Kunság elnéptele-ne-dő mezővárosai onnan kapták az emberi utánpótlást, a kipusztuló falvak népe a most már pusztulófélben levő Ormánságból kapott vérfrissítést. Az ormánsági falvak nem földművelésből, hanem állattartásból, erdőművelésből vagy fokgazdálkodásból éltek, de az úrbéri rendelet alapján elvesztették a létalapjukat, földjeiket felszántották. Pedig ők csak alkalmazkodtak a természet folyama-taihoz, hiszen vidékükön kevés volt a nyári csapadék, de nyár végén, a hegyekből aláfolyó árvizeket szétterítették az árterületen. Az erdők, rétek és gyümölcsösök így nemcsak vizet, hanem műtrágyaként működő iszapot is kaptak, ami manapság millió tonnaszám kerül a Tiszába, és onnan tovább a Fekete-tengerbe.

– Arany János, akinek az emlékévét tartjuk, sokat tett a népi kultúráért.

A Toldi, de Petőfi János vitéze is a paraszt alakját jelképezi, és azt a népet, amely megtartotta ezt az országot. A reformkorban Petőfi, Arany és sokan mások azért fordultak a nép felé, mert látták a nemesi nemzet és a nép közötti hasadást. A népet so-káig birtok-képtelennek tartották, és csak a nyugati kultúra átvételében látták a műveltséget. Ezzel szálltak szembe ők, mert azt gondolták, hogy ha a művelt közönség a népköltészet alapján elkezdi megbecsülni a népet, akkor talán polgári értelemben is magához emeli majd.

– Ma Magyarországon az emberek 68 százaléka már városban él. Ez húsz év múlva 76 százalékra növekszik.

Sőt a vidéki emberek sem művelnek már mind földet, az arány még rosszabb. Az ember és a természet kapcsolata szükségszerű, az ettől megfosztott, urbanizált népesség emiatt szaporodik nehezen. De nem a természet szépsége, esztétikája a fontos, hanem az, ahogyan használjuk. A régi parasztság törődött a természeti környezetével, nem hagyta elpusztulni, hanem folyamatosan megújította. A nagyüzemszerűen művelt föld, ami nem kap szerves tárgyát, hamar romlik, és ezzel együtt az élelem minősége is. A pillanatnyi haszonért űzött gazdálkodás tönkreteszi a jövőt.

– Tehát már szólhat a rekviem a parasztságért.

Már elszólt. A parasztság volt az utolsó olyan néprajzi csoport, amely minden anyagi és szellemi szükségletét fedezni tudta: az élelmet, a művészetet, a lelki és társas kapcsolatokat, de még a gatyának a nyersanyagát is. Csak két árura szorult rá: a sóra és a vasra, de ez utóbbit az Árpád-kori falusi vaskohókból is meg tudta szerezni. Bár a magyar parasztság az 1945-ös földosztáskor végre több földhöz jutott, a rendszeres téeszesítés végképp megsemmisítette ezt azt életformát.

– A hagyomány azóta is kiveszőfélben van.

A hagyomány több ezer éves tapasztalat, azért maradhatott fenn az emberiség, azért maradhattunk fenn mi, magyarok is, mert kitapasztalhattuk a megmaradás módjait. Ha elhagyjuk a hagyományainkat, ha már nem élünk bennük, akkor az emberét vesztett

hagyomány nem fog minket megőrizni. A mai elmagányosodott, szorongó ember mindennek ki van szolgáltatva, az akkori közösségek szerves egységet alkottak.

– Egyesek a maradék hagyományainkat, például a család intézményét is felszámolnák már.

Az erkölcsi törvény nem az emberi szabadságot korlátozó szabályrendszer, hanem a szeretet közlésének a gyakorlata. Ezek a mi boldogságunkat szolgáló és szeretetünk kifejezését lehetővé tevő előírások. Ha ezek szerint élünk, akkor megmenekülünk, ha nem, akkor elbukunk.

Forrás: http://tortenelemportal.hu/